

ศาสนสัมพันธ์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในประชาคมอาเซียน

Religious Relations for Peacefully Coexisting in ASEAN Community

อุทัย สติมัน

Uthai Satiman

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University, Thailand.

Email: uthaisati@gmail.com

บทคัดย่อ

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เป็นการรวมตัวกันของประเทศ 10 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คือ การสร้างประชาคมอาเซียนให้มีความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูง มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เป็นประชาคมที่มีความแข็งแกร่ง สามารถสร้างโอกาสและรับมือสิ่งท้าทายต่างๆ ทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศทุกด้าน โดยสมาชิกในประชาคมอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี สามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกและความเข้าใจอันดีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แนวคิดเรื่องศาสนสัมพันธ์ เป็นการผสมผสานทัศนะทางศาสนาของประชาคมอาเซียนเข้าด้วยกันเพื่อไม่ให้เกิดการแตกแยกต่างความคิดความเชื่อในประเด็นทางศาสนาโดยการทำศาสนสัมพันธ์ในหลักคำสอนให้เป็นหลักจริยธรรมสากลโดยยึดหลักสันติภาพ เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

คำสำคัญ : ศาสนสัมพันธ์, จริยธรรมสากล, ประชาคมอาเซียน

Abstract

ASEAN Community is comprised of ten Southeast Asia nations with a shared vision in building ASEAN communities, maximizing its potential capabilities for a highly competitive economy, having clear policies, being centralized for promoting opportunities and coping with challenges in politics, economic instability, and any new forms of threats. In addition, its association helps promote bargaining power and ability to compete with each other in all spheres. As a result, the members of ASEAN Community will raise their better living standards and be able to engage more conveniently in business; community members have mutual feelings and understanding. The conceptual of Religious relations is the blending of religious views of ASEAN to prevent breach of religious belief by implementing religious relations in doctrines as the universal ethics with the holding on to peace, freedom, equality and brotherhood as a guide to peacefully coexisting.

Keywords: Religious relations, Universal Ethics, ASEAN Community

บทนำ

ในการจัดตั้งประชาคมอาเซียน เสาหลักที่ 3 ประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ถือว่าเป็นหัวใจหลักสำคัญ ถ้าประเทศสมาชิกใดให้ความสำคัญกับเสาหลักที่ 3 น้อยเกินไป ก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อกัน เสาหลักด้านการเมืองและความมั่นคง และด้านเศรษฐกิจ ศาสนาถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของเสาหลักที่ 3 ซึ่งศาสนาจะเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้พลเมืองอาเซียน เกิดการรวมตัวในสิ่งที่ดีงาม ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้ดำเนินไปตามบรรทัดฐานของสังคม จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของประชาคมอาเซียน ศาสนาพุทธก็เช่นเดียวกันเป็นศาสนาที่ประเทศในกลุ่มอาเซียนนับถือเป็นส่วนใหญ่ เช่น ไทย ลาว พม่า กัมพูชา สิงคโปร์ และเวียดนาม จะเห็นได้ว่า ศาสนานั้นเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาคนให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในรัฐให้ประเสริฐ อยู่ในครรลองคลองธรรม แนวคิดเรื่อง “ภาษาคน” และ “ภาษาธรรม” ภาษาคน คือ ภาษาสำหรับสอนศีลธรรมแก่คนที่ยังหาด้วยกิเลส เป็นภาษาต้น ๆ ที่สื่อสารกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจในสังคมมนุษย์ เป็นภาษาใน

ระดับที่ยังมีตัวตน โดยอาจจะนำเอาความคิดความเชื่อที่มีอยู่ส่งคมมาเป็นเครื่องมือก็ได้ เช่นความเชื่อที่ว่า “นรกอยู่ใต้ดิน สวรรค์อยู่บนฟ้า” เป็นต้น ในทรรศนะของท่านพุทธทาส ข้อความใดก็ตามที่สื่อออกมาเป็นภาษาคน จะมีความหมายระดับภาษาธรรมซ่อนลึกลงอยู่เบื้องหลัง ดังนั้น เราจะต้องตีความภาษาคนให้เข้าถึงความหมายระดับภาษาธรรมให้ได้ เช่น เมื่อพูดถึงนรก-สวรรค์ ก็ต้องบอกว่า “นรกหรือสวรรค์นั้น เป็นไปตามอายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ” ส่วนภาษาธรรม คือภาษาที่กล่าวถึงสัจธรรมในพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นภาษาระดับปรมัตถธรรมที่กล่าวถึงความไม่มีตัวตนทฤษฎีภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านพุทธทาส ถือว่าเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่ท่านใช้เป็นฐานในการตีความคัมภีร์มาโดยตลอด

ผู้เขียนจึงมุ่งเสนอทางเลือกในการตีความทางศาสนาในลักษณะของการทำศาสนสัมพันธ์เพื่อเสนอชุดความรู้ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างศาสนาร่วมกันโดยเสนอหลักจริยธรรมสากลเพื่อสร้างประชาคมอาเซียนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขโดยอธิบายแบบรวมนำไปเป็นภาษาแห่งธรรม ที่มุ่งแสวงหาจุดร่วมของคำสอนของศาสนา ร่วมกันเพื่อนำไปสู่ความเห็นถูกต้องร่วมกันต่อไป

ประชาคมอาเซียน

ประเทศไทยเป็น 1 ใน 5 ประเทศที่ร่วมก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations หรือ ASEAN) หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่า ประชาคมอาเซียน ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยปฎิญญากรุงเทพฯ มีการลงนามที่วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสมาชิกที่เริ่มก่อตั้งทั้ง 5 ประเทศ ได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์ (ห้องเรียนอาเซียนออนไลน์, สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2559) โดยแรงผลักดันอันสำคัญที่ทำให้ผู้นำประเทศดังกล่าวตกลงกันที่จะจัดตั้งประชาคมอาเซียน คือ บริบทระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ทำให้กลุ่มประเทศในอาเซียนต้องเผชิญและต้องมีการเตรียมความพร้อมที่จะต้องรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ (ณัฐตินัน วรรณารักษ์, สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2559) ซึ่งการรวมตัวก่อตั้งประชาคมอาเซียนในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และการบริหาร ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ (ห้องเรียนอาเซียนออนไลน์, สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2559) โดยในเวลาต่อมาเมื่อประเทศ บรูไนดารุสซาลาม เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา เข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มเติมตามลำดับ จนปัจจุบันอาเซียนมีสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ โดยมีความร่วมมือกัน 3 เสาหลัก ได้แก่

- 1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน มีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ประเทศในภูมิภาคอยู่กันอย่างสันติสุข
- 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความมั่งคั่ง มั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆได้
- 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน มีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ร่วมกันในสังคมที่เอื้ออาทร ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาทุกด้านและมีความมั่นคงทางสังคม โดยความร่วมมือใน 3 เสาหลักข้างต้นแม้จะมีวัตถุประสงค์ร่วมกันที่ดีที่จะเอื้อประโยชน์ให้กับทุกประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน แต่ปัจจุบันก็ยังพบปัญหาในการรวมกลุ่มดังกล่าวหลายประการ (บ้านจอมยุทธ, สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2559) ดังนี้
 1. ความแตกต่างทางด้านการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน กล่าวคือ ประเทศในกลุ่มอาเซียนมีการปกครอง 4 แบบด้วยกัน คือ ประชาธิปไตย เผด็จการทหาร ระบอบกษัตริย์ และคอมมิวนิสต์ ส่งผลทำให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการเมืองและความมั่นคงแตกต่างกัน
 2. ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ภาษาประวัติศาสตร์ การนับถือศาสนา เนื่องจากประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนนับถือทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม ส่งผลให้ต้องมีความละเอียดอ่อนในการวางแนวทางการปฏิบัติเนื่องจากศาสนาที่ต่างกันก็จะมี ความเชื่อและประเพณีที่แตกต่างกัน
 3. ความแตกต่างในระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ กล่าวคือ มีทั้งประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสูงและมีทั้งประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่ำมาก ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่ำ
 4. ความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่เคยมีความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น เช่น ประเทศไทยขัดแย้งกับประเทศพม่า เวียดนามกับไทย เป็นต้นซึ่งปัญหาความแตกต่างและความขัดแย้งดังกล่าวหากไม่ได้รับความสนใจหรือไม่ได้รับการแก้ปัญหาไปที่รากฐานของปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจัง การรวมตัวกันของประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนก็คงยังไม่สามารถรวมตัวกัน สร้างประโยชน์ร่วมกัน และเป็นมิตรกันได้อย่างถาวร เนื่องจากรากฐานลึกๆแล้วยังมีเรื่องความแตกต่างและเรื่องความขัดแย้ง เบื้องหลังในระหว่างประเทศอยู่ ซึ่งในระยะยาวของการรวมตัวกันอาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้เนื่องจากความแตกต่างในระดับรากฐานที่ไม่ได้รับการจัดการที่ถูกต้อง

แนวคิดศาสนสัมพันธ์ในประชาคมอาเซียน

ศาสนสัมพันธ์ คือการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ที่มีนิกายศาสนาอื่นๆ โดยยึดความรัก ความเป็นพี่น้องกันเป็นหลัก เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน รับรู้คุณค่าที่มีในศาสนาของกันและกัน และร่วมมือกันสร้างสรรค์ภาพลักษณ์และสันติภาพในสังคมด้วยเหตุผล คือ

1. ทางการเมือง โลกปัจจุบันแคบลง ประเทศต่างๆ มีการติดต่อสัมพันธ์กันโดยจำเป็น ไม่มีประเทศใดอยู่โดดเดี่ยวได้ การติดต่อกันมีในระดับต่างๆ

2. มนุษยวิทยา มนุษย์มีหลายสิ่งแตกต่างกัน แต่ก็มีหลายสิ่งเหมือนกัน เราไม่สามารถบอกได้ว่าของใครดีกว่าของใคร เพราะดีแล้วโดยทั่วไปเป็นอติวิสัย ขึ้นอยู่กับสภาพและความต้องการในแต่ละสถานที่และกาลเวลา จะอย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็มีสิ่งที่ตรงกัน คือมุ่งแสวงหาสิ่งที่ดีสำหรับตนเอง เพียงแต่เครื่องมือที่ใช้อาจแตกต่างกันตามสภาพเท่านั้น ศาสนาก็เช่นเดียวกัน จะว่าใครดีกว่าใครไม่ได้ เพราะต่างก็เป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้เพื่อบรรลุจุดหมายเดียวกัน คือความดีสูงสุด

3. ทางด้านสังคม ทุกศาสนาต้องช่วยเสริมสร้างสังคมให้ดีขึ้น เพราะศาสนาคือวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งของสังคม ทั้งนี้ได้หมายความว่าศาสนาเป็นเพียงปรากฏการณ์อย่างหนึ่งทางสังคม ซึ่งจะต้องขึ้นกับสังคมและอยู่ใต้อำนาจของสังคม แต่หมายความว่าศาสนาต้องพูดจาภาษามนุษย์ ต้องอยู่กับมนุษย์และอยู่เพื่อมนุษย์ ทุกศาสนาพึงร่วมมือกันเพื่อสร้างสรรค์สังคม โดยรวมพลังกัน แทนที่จะต่างคนต่างทำ หรือบางทีทำสิ่งที่ขัดแย้งกัน

4. ทางด้านศาสนา ธรรมชาติของคนเรามักจะมีปมเชื่อง คือถือว่าตัวดีกว่าคนอื่น นอกจากเข้าประเด็นที่กล่าวในข้อ 2 แล้ว ยังมีข้อคิดอีกว่าเราจะรู้ศาสนาของเราดีกว่าของคนอื่นนั้น เราจำเป็นต้องรู้จักทั้งศาสนาของเราและศาสนาของคนอื่นอย่างดี จึงจะสามารถเปรียบเทียบกันได้ แต่ถ้าคนหนึ่งรู้ศาสนาของคนอื่นอย่างดีแล้ว จะเลิกคิดถึงปมเชื่องของตนทันที แต่จะเกิดความคิดใหม่ว่า ความดี ความจริง ไม่มีใครสามารถผูกขาดได้ แต่เป็นสมบัติของส่วนรวม ยิ่งกว่านั้น การรู้จักศาสนาอื่นอย่างดีนั้น ยังทำให้รู้จักศาสนาของตนดีขึ้นด้วย

5. ทางเทววิทยา ศาสนาเจริญและพัฒนา โดยอาศัยความสัมพันธ์ เหมือนมนุษย์แต่ละคนเจริญและพัฒนาโดยอาศัยความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วย กัน ศาสนาจะอยู่เฉยๆไม่ได้ ต้องเปี่ยมด้วยพลัง ต้องพัฒนาก้าวหน้าอยู่เสมอ สู่สุวิภาวะโดยพบปะสัมพันธ์กับศาสนาอื่นๆ ที่แม้จะมีอะไรที่แตกต่างกัน แต่ก็มีอะไรที่จะแบ่งปันเพื่อความเจริญก้าวหน้าของกันและกัน ไม่มีศาสนาใดครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่ต้องพัฒนาอีกแล้ว

มุมมองของผู้นับถือศาสนา 4 ประการ

1. คิดว่าศาสนาแตกต่างกันจนไม่มีทางสัมพันธ์กันได้ เมื่อเชื่อว่าศาสนาของตัวเองจริง ศาสนาอื่นก็ต้องเท็จ ศาสนาของตัวเองดี ศาสนาอื่นก็ต้องไม่ดี ผลตามมาก็คือการไม่ผ่อนปรน การดูถูกเหยียดหยามศาสนาอื่น

2. ศาสนาเหมือนกันทุกศาสนา ไม่มีอะไรแตกต่างกัน เอกลักษณ์ของแต่ละศาสนา จะหายไป กลายเป็นศาสนารวม ใครจะนับถือศาสนาใด หรือนับถือก็ศาสนาก็มีค่าเท่ากัน เป็นการเข้าใจคำว่า “ศาสนาไหนๆก็ดีทั้งนั้น” อย่างไม่ถูกต้อง คำว่า “ดีทั้งนั้น” ไม่ได้หมายความว่าต้องเหมือนกัน แต่อาจจะดีคนละอย่าง

3. แต่ละศาสนาต่างเดินไปคนละทาง แต่ไปบรรจบกันที่จุดหมายปลายทาง ยอมรับว่าศาสนาแตกต่างกัน คือเดินคนละทาง และเหมือนกัน คือมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน แต่ไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กันในโลกนี้ จะไปสัมพันธ์กันในโลกหน้า

4. แต่ละศาสนามีทั้งสิ่งที่เหมือนและแตกต่างกัน แต่มีความกลมเกลียวกัน ทำให้เกิดมิติใหม่ที่สวยงามและหลากหลายโดยอาศัยเอกลักษณ์ของแต่ละศาสนา เปรียบเสมือนเพชรงามหลายชนิดมาประดับเรือนแหวนหรือสร้อยเส้นเดียวกันช่วย เพิ่มคุณค่าและความงามยิ่งขึ้น นี่คือการที่ของศาสนสัมพันธ์ที่ถูกต้องและควรสนับสนุน

การเข้าถึงศาสนาอื่นนั้นยากยิ่ง และแทบจะเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ การตัดสินศาสนาอื่นนั้นจะต้องเข้าถึงศาสนานั้นจริงๆ ซึ่งมีใช่เพียงเรียนรู้ทางด้านสติปัญญาเท่านั้น แต่หมายถึงต้องมีประสบการณ์ด้วยตนเองจึงจะเรียกว่าเข้าถึงศาสนานั้นจริงๆ ตัวอย่างเช่น คนที่จะเข้าถึงคริสต์ศาสนาจริงๆ ก็ต้องเข้ามาปฏิบัติจริงๆ ด้วย จึงจะเข้าใจว่าภavanaแบบคริสต์นั้นคืออะไร ศีลมหาสนีนั้นคืออะไร พระบัญญัตินั้นคืออะไร สำหรับศาสนาอื่นก็เช่นเดียวกัน ซึ่งในทางปฏิบัติ เราอาจจะทำได้เช่นนั้นจริงๆ ศาสนามีใช่เป็นเรื่องของตำรา แต่เป็นเรื่องของประสบการณ์ เราแต่ละคนจึงมีความจำกัดเอามากๆ ทางที่ดีก็คือ อย่าตัดสินใครเลยจะดีกว่า ดังนั้นในเบื้องต้นจึงควรศึกษาและทำความเข้าใจในหลักการคำสอนของศาสนาโดยการวางใจเป็นกลางค้นหาแก่นแห่งคำสอนของศาสนาต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและชัดเจนก็สามารถเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันได้

ภาษาธรรม : แนวคิดเพื่อสร้างอัตลักษณ์ร่วมในประชาคมอาเซียน

หลักการตีความ “ภาษาคน ภาษาธรรม” เป็นการปรับเปลี่ยนระดับภาษาจากภาษาคนสู่ภาษาธรรม อาจมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระบบการ “รับรู้” ของผู้ฟังเป็นพื้นฐานก่อนจึงจะเข้าใจภาษาธรรมได้ในที่สุด พุทธทาสภิกขุ ได้พยายามนำหลักการของภาษาคน ภาษาธรรมมาอธิบายเรื่องพระเจ้า เพื่อสามารถสร้างความเข้าใจระหว่างพระพุทธรูปศาสนาและคริสต์ศาสนาขึ้น แต่ท่านก็ตีความ “พระเจ้า” ต่างจากคริสตกาล ท่าน

ให้เหตุผลว่าในพระพุทธศาสนาก็มีพระเจ้าแต่ในความหมายของกฎธรรมชาติ ท่านกล่าวถึงคำจำกัดความของ“พระเจ้า” คือ “สิ่ง สูงสุดกว่าสิ่งใด เป็นสิ่งที่เราต้องกลัว ต้องพึ่งพา ต้องเชื่อฟัง ต้องเคารพนับถือ” (พุทธทาสภิกขุ, 2525 : 7) ดังนั้นในพระพุทธศาสนาก็มีพระเจ้าในความหมายที่ได้แก่ กฎอภิปัจจตา (ปฏิจจสมุปบาท)

คำว่า “พระเจ้า” ที่พุทธทาสภิกขุใช้บ่อยมากจนหลายคนคิดว่าท่านกำลังเป็น “คริสต์” มากกว่าเป็น “พุทธ” แต่ถ้าเข้าใจแนวคิดของท่านตั้งแต่ปาฐกถา “คริสต์ธรรม พุทธธรรม” ปี 2510 จะเห็นว่าสำหรับท่าน “พระเจ้า” ของชาวพุทธ ก็คือ “บรมธรรม” หรือธรรมนั่นเอง เนื่องจากการใช้คำว่า “ธรรม” ทำให้คนเข้าใจแบบนามธรรมมากกว่า ท่านจึงเลือกใช้คำว่า “พระเจ้า” ซึ่งเข้าใจได้ทั้งบุคลาธิษฐานและธรรมาธิษฐาน

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า โลกไม่มีทางรอดอื่นนอกจากศีลธรรมกลับมา มีแต่ศาสนา กลับมาศาสนาที่เคยช่วยโลกมาแล้วจะต้องกลับมาให้วงการที่เสื่อมอำนาจในโลก เป็นเจ้าก็ เจ้าการในการที่จะดึงให้ศาสนากลับมา องค์การสหประชาชาติก็จะเป็นองค์การพิทักษ์ ศีลธรรมของโลก ไม่เป็นเพียงสำนักงานทู่เสียงเรื่องผลประโยชน์อย่างเดียวว่าทำตนให้เป็น มนุษย์ (พุทธทาสภิกขุ, 2528 : 7) ธรรมะนี้มีลักษณะเป็นสากลและเป็นพลวัตรนิยามแห่ง ความคิดรวบยอดคือ “กฎแห่งธรรมชาติ” ปรากฏการณ์ที่ปรากฏขึ้นในโลกสามารถอธิบาย ได้ด้วยลักษณะธรรมะอย่างมีกฎเกณฑ์และมีเหตุผล

การดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์ ตามทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุต้องรู้วิธีที่จะทำให้มี ชีวิตที่ดี โดยตอบคำถามพื้นฐานที่สุดให้ได้ก่อนว่า เราเกิดมาทำไม หรืออะไรคือความหมาย ของการมีชีวิตอยู่ ซึ่งการหาคำตอบดังกล่าว ต้องอาศัยความเข้าใจธรรมะอย่างถูกต้อง และ ปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง เมื่อเข้าใจ และปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง ก็จะบรรลุถึงการมีชีวิตที่ สมบูรณ์ ซึ่งหมายถึง ชีวิตที่มีความเป็นมนุษย์เต็มเปี่ยม และมีคุณค่าต่อสังคมและโลก ควร มีทัศนะดังนี้

1. หลักความเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ในทัศนะของพุทธศาสนา ในอริยสัจข้อที่ 1

พุทธศาสนามองว่า ความทุกข์เป็นสัจธรรมอย่างหนึ่งของชีวิต สภาวะของความทุกข์ที่เป็น ไปตามกฎธรรมชาติคือ ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย และสภาวะของทุกข์ทางจิตวิญญาณคือ ความดิ้นรนทางจิตใจที่ถูกขับเคลื่อนด้วยพลังแห่งความโลภ โกรธ หลง ซึ่งส่งผลให้เกิดความ ทุกข์ทางสังคม เช่น การแก่งแย่งแข่งขัน ความขัดแย้ง และการเบียดเบียนกดขี่ นานาประการ พุทธศาสนามองว่าชีวิตมนุษย์และสรรพสัตว์ต่างตกอยู่ในภาวะแห่งความ ทุกข์ดังกล่าวนี้ด้วยกันทั้งสิ้น จึงถือว่า “สรรพสัตว์คือเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เรา จึงควรอยู่ร่วมกันด้วยคุณธรรมคือความเมตตา ให้อภัย ไม่เบียดเบียน หรือพยาบาทจองเวร กันและกัน”

2. **หลักแห่งความรักและการรับใช้ของศาสนาคริสต์** หลักนี้ปรากฏในคำสอนของพระเยซู ที่ว่า “จงรักพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ” และ “จงรักเพื่อนมนุษย์เหมือนตัวท่านเอง” จากหลักคุณธรรมดังกล่าวนำมาสู่หลักปฏิบัติที่ว่า “จงรับใช้พระเจ้าโดยการรับใช้เพื่อนมนุษย์” หรือ “การรับใช้เพื่อนมนุษย์คือการรับใช้พระเจ้า” หลักคุณธรรมและหลักปฏิบัติดังกล่าวนี้มีความหมายว่า ความรักที่บริสุทธิ์คือคุณธรรมที่หลอมรวมเราให้เป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า และเป็นหนึ่งเดียวทั้งเรา พระเจ้าและเพื่อนมนุษย์

หลักจริยธรรมสากลเพื่อประชาคมอาเซียน

การนำแนวคิดจริยธรรมสากลมาเป็นแกนกลางในการสร้างจุดร่วมกันระหว่างระหว่างศาสนาก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันของคนในประชาคมอาเซียนเกิดสันติสุข ในบทความนี้จะพิจารณาในมุมมองพระพุทธศาสนาว่าหลักคำสอนที่มีความเป็นสากลสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดแบบจริยธรรมสากลได้ ดังนี้

1. หลักสันติภาพ

การจัดสังคมให้เป็นสุขโดยไม่ต้องใช้อาชญา คือมีศีลธรรมเป็นรากฐานและการเมืองก็เป็นระบบศีลธรรมไปด้วย เพราะว่าเป็นปัจจัยแห่งสันติภาพ (พุทธทาสภิกขุ, มปป) สันติภาพในพระพุทธศาสนาและตามทัศนะของ พุทธทาสภิกขุ หมายถึงความมีสันติภาพ ความสงบ ตั้งแต่สันติภาพขั้นต้นที่สุดจนกระทั่งถึงขั้นสุดท้าย คือนิพพาน ซึ่งกว่าจะถึงระดับนั้นได้พระพุทธศาสนาได้วางโครงสร้างเพื่อเป้าหมายดังกล่าว ด้วยข้อปฏิบัติเรียกว่าไตรสิกขา สรุปว่า ลักษณะของความสงบกาย วาจา ซึ่งเป็นความสงบภายนอก และความสงบใจซึ่งเป็นความสงบภายในของพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้ได้บรรลุนิพพานจึงเป็นไปเพื่อสันติสุข จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงภาวะที่เป็นบรมสุขของพระนิพพาน เพราะเป็นสภาวะที่ปราศจากสรรพกิเลสเครื่องทำให้เร้าร้อนทั้งปวง เป็นสภาวะที่ไม่มีความกระวนกระวาย ไม่มี ความหวาดด้วยอำนาจกิเลส เป็นสภาวะที่เป็นสุขสดใส สุขสงบ (สันติ) เป็นสภาวะสงบเย็น ประจุน่าดับกระหาย

2. หลักเสรีภาพ

เสรีภาพ ตรงกับคำว่าถึง “วิมุตติ” หลุดพ้นไปจากการครอบงำของกิเลส แต่เสรีภาพในความหมายทั่วไปหมายถึง “อำนาจของบุคคลในอันที่จะกระทำในสิ่งที่ตนประสงค์จะกระทำและที่จะไม่กระทำในสิ่งที่ตนไม่ประสงค์กระทำ” (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2538) แต่เป็นเสรีภาพภายนอกเท่านั้น ในทัศนะของนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กล่าวถึงเสรีภาพภายนอกไว้ 4 ระดับ คือระดับต่ำสุดหมายถึงความมีอิสระที่จะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ ระดับที่สองเป็นเสรีภาพที่จะทำตามใจชอบภายในขอบเขตที่กำหนด เป็นเสรีภาพตาม

เงื่อนไข ระดับที่สามเป็นเสรีภาพในความหมายของดุษฎีภาพ คือมีการรับรู้ที่ตนเองมีเสรีภาพ แต่ก็เห็นว่าเสรีภาพของตนต้องสัมพันธ์กับเสรีภาพของคนอื่น เสรีภาพระดับนี้คล้ายกับเสรีภาพตามเงื่อนไข แต่มีปัญญาที่เข้าใจตามความเป็นจริงเป็นกรอบการมอง จึงไม่ได้รู้ว่าขอบเขตจำกัดนั้นเป็นการบีบคั้นตนเอง ระดับที่สี่คือเสรีภาพที่เป็นความพร้อมที่จะให้โอกาสแก่คนอื่น เสรีภาพนี้มีความสำคัญมากกว่าระบอบประชาธิปไตย (P.A. Payutto, 1994) พระพุทธเจ้าให้สิทธิเสรีภาพแก่บุคคลทุกคนเสมอกัน เพราะว่าตนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในการที่จะกระทำตนให้ดีขึ้นหรือเลวลง ดังพุทธพจน์ว่า “เรามีกรรมเป็นของตนเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิดมีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์มีกรรมเป็นที่ยอาศัยกระทำกรรมใด ไว้อะไรก็ตามชั่ว ก็ตามเราจักได้รับผลของกรรมนั้น” (อง.ปญจก. (ไทย) 22/57/99-100)

3. หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคเป็นหลักธรรมที่ว่าทุกคนเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายจะต้องมีหน้าที่ต่อผู้เพื่อความหลุดรอดจากความทุกข์ และมีหน้าที่ที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ความเสมอภาคเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา (ที.ปา. (ไทย) 11/111-140/83-102) อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนากำหนดถึงความเสมอภาคในทางกฎหมายหรือทางวินัยด้วย ในวินัยมีกฎเกณฑ์ให้แสดงความเคารพจากผู้มาทีหลัง ในด้านความเป็นอยู่ภายนอกทุกคนมีโอกาสที่จะได้รับการแบ่งปันปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีพที่มีอยู่ในสังคมนั้นๆ ดังพระพุทธพจน์ใน อัครคัมภีร์สูตรว่า “ทุกคนไม่ว่าเกิดในวรรณะไหน ก็อาจประกอบทางแห่งอกุศล คือ ทุจริตกาย วาจา ใจได้ด้วยกัน อาจดเว้นทางอกุศล มีสุจริต กาย วาจา ใจ ได้ด้วยกัน “วาสนุสฺส และภราทวาชะ ธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐสุดในหมู่คนทั้งในปัจจุบัน และอนาคต” (ที. ปา. (ไทย) 11/111-140/83-102)

4. หลักภราดรภาพ

ภราดรภาพคือความเป็นพี่น้องกันโดยธรรม ในทางพระพุทธศาสนาที่เห็นว่าคนเราควรอยู่อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รักใคร่กันห่วงใยกันเหมือนเป็นญาติพี่น้อง เป็นคนในครอบครัวเดียวกัน พระพุทธศาสนาไม่เน้นให้เรียกร้องเอาจากผู้อื่น แต่เน้นการให้ผู้อื่นมากกว่า หากจะกล่าวว่าคนเรามีสิทธิที่หมายถึงศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง ย่อมจะเหมาะสมกว่า (บุญธรรม พุณทรัพย์, 2540) ธรรมที่สนับสนุนหลักภราดรภาพในทางพระพุทธศาสนา คือ สาราณียธรรม (ที. ปา. (ไทย) 11/324/321) พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต (2551)ได้อธิบายความสาราณียธรรมว่า เป็นธรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการหรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัว พึงปฏิบัติตามหลักการอยู่ร่วมกัน (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) เป็นฐานให้รักและเข้าใจกันมี 6 ประการคือ

1) เมตตาการุณยธรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือแสดงไมตรีและหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ด้วยการช่วยเหลือกิจการต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2) เมตตาวิจิตรธรรม พุฒต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

4) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินกันใช้ คือแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

5) สีสสัมมัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

6) ทิฐิสัมมัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

หลักการดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปใช้ได้กับทุกศาสนาเพราะเป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับหลักการทางศาสนาอื่นๆ รวมถึงหลักการเมืองการปกครองในฝ่ายบ้านเมืองได้ด้วย หากผู้บริหารประเทศที่อยู่ในประชาคมอาเซียนได้ตระหนักและมีความเข้าใจประชาชนในทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจหลักการดังกล่าวประชาคมอาเซียนก็สามารถสร้างอัตลักษณ์ร่วมโดยไม่มีการแบ่งแยกทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีข้อสังเกตว่าถึงแม้ว่าหลักจริยธรรมสากลที่เป็นหลักการที่ผู้บริหารประเทศกำหนดเป็นตัวบทกฎหมายและนำมาให้คนในชาติปฏิบัติตาม แต่จุดอ่อนก็คือ แนวคิดที่ขาดการยึดโยงกับศาสนาซึ่งมีความเชื่อมโยงกับองค์ศาสนา อันนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสและการก่อให้เกิดการปฏิบัติตามอย่างสุดจิตสุดใจไม่ใช่ด้วยการบังคับ ดังนั้นหลักการทางศาสนาก็ยังมีความจำเป็นอย่างสูงสุดในการเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง

สรุป

การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนเป็นแนวคิดที่ต้องการเห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความเอื้อเพื่อแบ่งปันกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านความปลอดภัยความมั่นคงของประเทศต่างๆ ในกลุ่มประชาคมอาเซียน ในขณะเดียวกันความแตกต่างของแต่ละประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนก็เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การรวมกลุ่มกันไม่สามารถที่จะดำเนินไปได้อย่างถาวร การที่จะทำ

ให้การรวมตัวกันของประเทศต่างๆในประชาคมอาเซียนมีความมั่นคง ยั่งยืน และถาวร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหวนกลับมาฐานของการมีชีวิตอยู่บนรากฐานของการเคารพความมีคุณค่าของทุกสรรพสิ่งและทุกสรรพชีวิตและการช่วยเหลือกันและกันให้พ้นจากความทุกข์ในแต่ละประเทศประสບอยู่เพื่อบ่มไปสู่จุดหมายเดียวกันคือความสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งจะทำให้การรวมกลุ่มก่อตั้งเป็นประชาคมอาเซียนบนรากฐานดังกล่าวเกิดเป็นกลุ่มประชาคมที่น่าอยู่ สร้างสรรค์ และความพร้อมที่จะแบ่งปันสิ่งดีๆ ความสุขและการไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ใดๆไปให้กับภูมิภาคต่างๆทั่วโลก มากกว่าการมุ่งแข่งขันกัน เบียดเบียนกัน ทำลายกันเพื่อช่วงชิงความเป็นหนึ่งในทุกด้าน การอยู่ร่วมกันก็จะเกิดสันติสุขทั้งในระดับประชาคมอาเซียนและในระดับโลก เพราะท้ายที่สุดทุกประเทศในประชาคมอาเซียนและประเทศในภูมิภาคอื่นๆต่างเข้าใจว่ามนุษย์ทุกคนทุกเชื้อชาติทุกภาษาทุกท้องถิ่นต่างต้องการพ้นจากความทุกข์และมีสันติสุขด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นการใช้แนวคิดเรื่องภาษาธรรมจึงเป็นการผสานทัศนะทางศาสนาของประชาคมอาเซียนเข้าด้วยกันเพื่อไม่ให้เกิดการแตกแยกต่างความคิดความเชื่อในประเด็นทางศาสนาโดยการทำศาสนสัมพันธ์ในหลักคำสอนให้เป็นหลักจริยธรรมสากลโดยยึดหลักสันติภาพ เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

เอกสารอ้างอิง

- บ้านจอมยุทธ์. ปัญหาในการรวมกลุ่มและความก้าวหน้าของอาเซียน, สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2559, จาก http://www.baanjommyut.com/library_2/asean_community/12.html.
- Baanjommyut. *Problems in integration and The progress of ASEAN*. Retrieved March, 25 25589 from http://www.baanjommyut.com/library_2/asean_community/12.html.
- บุญธรรม พูนทรัพย์. (2540). มโนทัศน์เรื่องสิทธิไม่จำเป็นสำหรับพุทธศาสนา. *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, 4 (2), 47-63.
- Poonsap, B. (1997). The concept of rights is required for Buddhism. *Journal of Buddhist Studies*, 4 (2), 47-63.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhist*. (12th ed.). Bangkok: Mahachulalongkorn University.
- พุทธทาสภิกขุ. (2528). ปาฐกถาธรรมของพุทธทาสภิกขุ. *พุทธจักร*. 35 (1).
- Buddhadasa. (1985). Publication of Buddhadasa Bhikkhu. *Buddhachakra*. 35 (1).
- พุทธทาสภิกขุ. (2525). *เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า “พระเจ้า”*. กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร.
- Buddhadasa. (1982). *About something called “God”*. Bangkok: Pranakorn Printing.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). *สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Witsarutapitchaya. W. (1995). *Rights and freedoms based on the Constitution*. Bangkok: The Thailand Research Fund..